Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların İşçileşme Süreci ve Gelecek Beklentileri

The Future Expectations and Laboration of Migrant Women From Turkey in Germany

Prof. Dr. Nuray Gökçek Karaca (Anadolu University, Turkey)

Asst. Prof. Dr. Erol Karaca (Anadolu University, Turkey)

Abstract

This study sought to investigate future expectations and laboration of the migrant women from Turkey in Germany. The research was carried out with 570 migrant women from Turkey in Germany in 2012-2013. The data were collected by using a questionnaire developed by the researcher based on a literature review. Data were analyzed with factor analysis by using the statistical package SPSS. According to the research results, a significant number of women said that they are housewives but not working. This result points out the continuity of perception and evaluation of being a housewife "as not a profession and form of labor". The data about women except from housewives reveals the difficulties in their labor life and also the effectiveness of informal networks on laborization process. Overwhelming majority of these women have experienced various jobs and indicated lower and inadequate wages as the reason of these experiences. In addition, the most effective means in the process of finding jobs is the circle of acquaintances rather than job-creating agencies, trainings and employment tests. As a result of the inadequacy of formal structure, a significant number of women has to work with low wages and not obtained sufficient social benefits. In spite of the difficulties faced by women in their laborization process, a great majority of women have the social security right. The presence of social security, however, could not prevent feeling insecure about their future and negative evaluation about their economic conditions.

1 Giriş

Literatürde tam bir kavram birliğinden söz edebilmek mümkün değilse de insanlık tarihi kadar eskiye dayanan bir insanlık fenomeni olan göçü, insanların daha iyi hayat şartlarına kavuşmak üzere geçici bir süre için veya kalıcı olarak bir yerden bir yere gitmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Göç olgusunun gerçekleşme biçimine göre göç "ulusal göç" ve "uluslararası göç"; göçmenlerin kendi ülkelerini terk etme ve gittikleri ülkeyi tercih etme nedenlerine göre göç "ekonomik göç" ve "ekonomik olmayan göç" şeklinde ikili bir ayırma tabi tutulabilir.

Göç konusunda gelişen bir literatür bulunmasına rağmen, göçün nedenleri hala oldukça sınırlı düzeyde bilgiye sahip olunan bir alan olma özelliğini korumaktadır. Göçün tanımlanmasında olduğu gibi, literatürde göçün sebepleri konusunda da tam bir görüş birliğinden söz etmek mümkün değildir. Böyle olmakla birlikte günümüzde savaşların, doğal afetlerin, nüfus artışının, dinsel, kültürel, ekonomik (küresel ticaretin), siyasi (insan hakları ve demokratikleşme), jeopolitik (sınır bölgelerinde sığınmacı olma zorunluluğu) ve ailevi faktörlerin göçe neden olduğu genel kabul görmektedir (Werner, 1996; Gençler, 2002).

Literatür incelendiğinde, işgücü piyasası dengesinin ve uyum dinamiklerinin tartışılması açısından göçün belirleyicisi olan faktörlerin, göç etmeyi teşvik eden etkiler olarak "itici faktörler" ve "çekici faktörler" şeklinde ikili bir ayırma tabi tutulduğu görülmektedir. İtici faktörler, göç etmek yönündeki ilgiyi ve isteği etkileyen arz yanlı faktörlerdir. Çekici faktörler ise, bunlar da göç alan (kabul eden) ülkede göçmenlere yönelik talebi etkileyen talep yanlı faktörlerdir (Visco, 2000: 11; Coppel-Dumont-Visco, 2003: 11).

Olayın arz yönünde, göç edilen ve terkedilen ülkeler arasındaki nispi gelir eşitsizliklerinin, göçü teşvik edici, başka bir deyişle artırıcı yönde etkileyen önemli bir faktör olduğu geniş kabul görmektedir. Elbette, bu faktör mevcut göç hareketlerini büyük ölçüde açıklamaktan uzaktır. Çünkü göç olgusu aynı zamanda, göç nedeniyle ortaya çıkması beklenen maliyet (ulaşım ve yerleşim maliyetleri gibi) ve faydalar kadar, göç edilen ülkenin göçmen politikasına da bağlıdır. Ekonomik olmayan faktörler de aynı şekilde önemlidir. Bir başka ülkede yaşamak amacıyla göç etmenin getirdiği psikolojik baskı ile dil ve kültürel farklılıklar, göç edilecek olan ülkenin tercih edilmesi, başka bir ifadeyle hangi ülkeye göç edileceğinin belirlenmesi kadar, göç etme kararının alınmasını da güçleştirmektedir. Ayrıca daha önce göç edenlerin yerleşim tarzları, aileyi yeniden birleştirmeye yönelik programlar yoluyla ve göç edilen ülkeye son olarak gidenlerin, geldikleri ülke ile olan etkileşimleriyle ortaya çıkan göçmen dinamikleri de göç etme kararının verilmesinde rol oynamaktadır (Werner, 1994: 147-164; Coppel-Dumont-Visco, 2003: 13; Vishwanath, 1991; Burda, 1995).

Talep yönünden ise, göç alan pek çok ülkede göçmen işçilere duyulan ihtiyacın önemine dikkat çekilmektedir. Bazı Avrupa ülkeleri yabancı işgücünü yeniden eğiterek (iş eğitimi), ithalata rakip (ithal ikameci) endüstriler ile hizmet sektöründe söz konusu olan işgücü açığını geleneksel şekilde karşılamışlardır. Bu durum, özellikle işgücü kıtlığının (açığının), başka bir deyimle emek arzındaki daralmanın yaygın şekilde yaşandığı 1950'lerin ortalarından 1970'li yılların başlarına dek görülmüş, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler, göçü arttırmaya

yönelik özendirici politikaları aktif olarak uygulamışlardır. Bu talep yanlı göçlerin önemi, resesyona ve işsizliğin artmasına yol açan 1973'teki birinci petrol şokunun ardından azalmıştır. Daha sonra teknolojik ilerlemeler nedeniyle emek talebinin nitelikli işgücüne kayması, göç alan ülkelerde niteliksiz işgücüne yönelik talebin azalmasına neden olmuştur.

Türkiye'de uluslararası göç istatistikleri konusunda veri kaynakları; nüfus sayımları, sınır istatistikleri, idari kayıtlar ve araştırmalardır. İdari kayıt olarak, oturma izinleri, sığınmacı ve mülteci kayıtları ile pasaport ve yasa dışı göç bilgileri Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından, çalışma izinleri ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına ait bilgiler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, vatandaşlık bilgileri Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından derlenmektedir. TÜİK Başkanlığı tarafından yapılan nüfus sayımlarıyla yurt dışından Türkiye'ye göç eden nüfusun büyüklüğü ve niteliği ile ilgili bilgiler derlenmektedir. Türkiye'de Uluslararası göç verilerinin derlenmesine ilişkin düzenli bir kayıt sistemi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ilgili kurumlar idari çalışmaları doğrultusunda bazı verileri derlemektedirler. Bu veriler, göç istatistiklerinin karşılaştırılabilirliği ve ölçülebilirliği açısından uluslararası tanımlamalara ve sınıflamalara uygun değildir. Böyle olmakla birlikte uluslararası göç bakımından Türkiye'nin başka ülkelerle karşılaştırmasının yapılabilmesi açısından önemli olan uluslararası göç istatistiklerinin kapsamını; "yurt dışından gelenler, yurt dışına gidenler, oturma ve çalışma izni alan yabancılar, sığınmacı ve mülteciler, yasa dışı göç edenler, vatandaşlığa girenler, vatandaşlıktan çıkanlar, yabancı nüfus ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına ilişkin bilgilerin oluşturduğunu bilmekte yarar vardır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verileri yurt dışına gönderilen işgücü göçü akımının 2010 yılından 2011 yılına yurt dışı iş gücü akımının % 2 artarak 53.800'e yükseldiğini göstermektedir (International Migration Outlook, 2013). Türkiye'de uluslararası boyutta ilk göç hareketi 1950'li ve 60'lı yıllarda Almanya'ya yoğun olmak üzere doğudan batıya doğru gerçekleşmiştir. Temel nedeni ise ekonomik sorunlardan kaynaklıdır. Bugün Türkiye'nin nüfusunun % 6'sının dünyanın farklı ülkelerinde yerleşmiş olduğu görülmektedir (İçduygu, 2009). Dünya Bankası (2011) verilerine göre Türkiye'nin yurtdışındaki toplam göçmen sayısı: 4.261 milyon, yurtdışındaki göçmenlerin toplam nüfustaki payı % 5,6'dır. Türkiye'nin en çok göç verdiği ülkeler ise Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya, ABD, Bulgaristan, Belçika, Suudi Arabistan, Birleşik Krallık, İsviçre'dir (World Bank, 2011). Yukarıda değinildiği üzere 1960'ların başından itibaren düzenli olarak göç alan bir ülke olan Almanya, göç dalgasının büyümesi nedeniyle yeni göçmenlik yasalarını uygulamaya koyarak Almanya'ya göçü yavaşlatmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'den Almanya'ya yönelen göç hareketi de yavaşlamıştır. Buna rağmen aileyi yeniden birleştirmeye yönelik programlar yoluyla özellikle evliliğe bağlı göç hareketi varlığını korumuştur. Nitekim Türk vatandaşı kadınların evlilik yoluyla Almanya'ya göçü hala devam etmektedir.

Almanya'ya göç öncesi yaşadıkları yerlerde iş yaşamına ve sosyal yaşama katılımları son derece sınırlı olan Türk göçmen kadınların Almanya'da ekonomik nedenlere bağlı olarak iş yaşamına katılımlarında ciddi düzeyde bir artış görülmektedir. Göreli olarak Türkiye ile karşılaştırıldığında sosyal yaşama katılımları da Türkiye'den farklıdır. Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen ve farklı yaşam kültürüne sahip olan Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden kadınların yerleştikleri kentlerdeki konumları da oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir değişim sürecini beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmanın amacı, göreli olarak Türkiye ile karşılaştırıldığında gerek sosyal yaşamda ve gerekse iş yaşamında daha fazla rol almaya başlayan, Almanya'daki Türk göçmen kadınların işçileşme süreçlerini incelemek ve gelecek beklentilerini değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Almanya'daki Türk göçmen kadınların işçileşme süreçleri nasıldır?
- Almanya'daki Türk göçmen kadınların gelecek bağlamında göçten beklentileri nelerdir?
- Almanya'daki Türk göçmen kadınların gelecek beklentisi nasıldır?

2 Yöntem

Almanya'daki Türk göçmen kadınların işçileşme süreçlerini incelemek ve gelecek beklentilerini değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışma, karşılaştırmalı türden ilişkisel tarama modelindedir. Ayrıca alan yazın taraması ve belge incelemesi ile yürütülen bu çalışmada, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın işgücü istatistiklerinden yararlanılmıştır.

2.1 Evren ve Örneklem

Türkiye'den Almanya'ya göç edenlerin Almanya'daki 16 eyalete göre dağılımları incelendiğinde, Almanya'nın hemen hemen her eyaletindeki nüfus içerisinde önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye'den Almanya'ya göç edenler, daha yoğun bir şekilde sırasıyla Kuzey Ren Westfalya, Baden Württemberg ve Baviera eyaletlerinde yaşamaktadırlar. Yoğunluk kategorisinde ise, ilk üç sırayı Bremen, Berlin ve Kuzey Ren Westfalya eyaletleri yer almaktadır. Ayrıca söz konusu nüfusun belirtilen eyaletlerde sanayinin yoğun olduğu kentlerde yaşadığı da bilinmektedir (Suğanlı, 2003: 16-18). Bu durum, çalışmanın yukarıda belirtilen beş eyaletteki sanayinin yoğun olduğu kentlerde yürütülmesini anlamlı kılmaktadır. Araştırmanın evrenini Türkiye'den Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden 16 eyaletteki kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem oluşturulurken ilk aşamada,

yukarıda değinildiği üzere, Türkiye’den Almanya’ya göç eden nüfusun yoğunlukta bulunduğu eyaletler sıraya konarak, yoğunluk kategorisi kriterine göre sıralama baz alınarak beş eyalet seçilmiştir. Daha sonra seçilen her eyaleti temsilen, Türkiye’den Almanya’ya göç eden nüfusun yoğun olarak yaşadığı sanayileşmiş bir il baz alınarak, projenin Köln, Stuttgart, Münih, Bremen ve Berlin şehirlerinde yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

Almanya’nın örnekleme dahil edilen beş kentinde yaşayan ve kendilerine kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan, araştırmaya dâhil edilen Türk göçmen kadınların Almanya’da yaşadıkları kentlere göre dağılımı şöyledir:

Almanya’da Yaşadıkları Yer	N	%
1) Köln	172	30.18
2) Stuttgart	150	26.32
3) Bremen	109	19.13
4) Münih	53	9.29
5) Berlin	86	15.08
Toplam	570	100

Tablo 1. Almanya’daki Türk Göçmen Kadınların Yaşadıkları Kentlere Göre Dağılımı

Katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde, çoğunluğunun 41-45 yaş aralığında, en az katılımcının ise 20-25 ve 71-75 yaş aralığında olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu, araştırmaya dâhil edilen kadınların önemli bir çoğunluğunun 45 yaşın altında olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla araştırmaya dâhil edilen kadınların tamamının aktif nüfus içerisinde yer aldığı söylenebilir.

Araştırmaya dâhil edilen göçmen kadınların %89.83’ünün evli, %7.54’ünün boşanmış ve %2.63’ünün ise dul olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre araştırma kapsamındaki göçmen kadınların büyük çoğunluğu evlidir.

Araştırmaya dâhil edilen göçmen kadınların eğitim durumları incelendiğinde, %40’ının lise, %24.57’sinin ortaokul, %22.28’inin ilkökul ve %11.05’inin ise yükseköğretim/fakülte mezunu olduğu görülmektedir. Bu durum, araştırmaya dâhil edilen kadınların büyük bir çoğunluğunun (%86.85) lise ve daha alt derece okullardan mezun olduklarını; yüksek lisans ve doktora mezunu oranının ise son derece düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca katılımcılardan Almanca dilini az bilenlerin çoğunlukta hiç bilmeyenlerin ise azınlıkta olduğu gözlenmiştir. Zira Almanya’daki Türk göçmen kadınların yarısından fazla çoğunluğunun (%56) Almanca dil düzeyinin çok düşük düzeyde olduğu ve yine %1.80’lik bir oranının da Almancayı hiç bilmediği; Almanca okuyorum ve yazıyorum diyenlerin oranın çok düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, araştırmaya dâhil edilen kadınlardan sadece %28.79’i Almancayı iyi bildiklerini ifade etmektedir. Bu bulgular, genel olarak Almanya’daki Türk göçmen kadınların Almanca yeterliklerinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuca göre Almanca yetersizliğinin Almanya’daki Türk göçmen kadınların çalışma yaşamına girişlerini zorlaştıran önemli bir nedeni olabileceği çıkarsamada bulunulabilir.

Araştırmaya dâhil edilen Almanya’ya göç ederek Köln, Stuttgart, Münih, Bremen ve Berlin şehirlerinde ikamet eden 570 kadının yarısından fazla çoğunluğunun (%68.07) il ve kasaba/ilçe merkezinde, geriye kalanların ise önemli bir çoğunluğunun (%26.67) köyde doğdukları görülmektedir. Bu bulgu, araştırmaya dâhil edilen kadınların hem köy ve hem de kent kökenli olduğunu ortaya koymaktadır.

Almanya’daki Türk göçmen kadınların doğdukları ile göre dağılımı incelendiğinde, hemen hemen Türkiye’nin tüm illerine dağıldıkları görülmektedir. Böyle olmakla birlikte, araştırmaya dahil edilen kadınların önemli bir çoğunluğu sırasıyla Malatya (n=66), Ankara (n=46), İstanbul (n=31), Kayseri (n=29), Konya (n=28), Sivas (n=26), İzmir (n=18), Tunceli (n=16), Çorum (n=13), Adana, Zonguldak ve Kırşehir (n=12), Antalya, Bursa ve Diyarbakır (n=11) ve Yozgat (n=10) ilindendir.

2.2 Veriler ve Toplanması

Araştırmanın amaçları, Almanya’daki Türk göçmen kadınların çalışma yaşamına girişte karşılaştıkları sorunlar ile bu sorunları etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik ölçme araçları kullanılmasını gerektirmektedir. Sosyal ve ekonomik yaşama katılım konusunda erkek ve kadın arasında eşitliğin sağlanabilmesi ve kadınların işgücüne katılımının artırılmasına dönük politikaların geliştirilebilmesi için önem taşımaya rağmen, Türkiye’den Almanya’ya göç eden kadınların çalışma yaşamına girişte karşılaştıkları sorunların ve bu sorunları etkileyen faktörlerin ölçme yoluyla belirlenmesine yönelik çalışmalar çok sınırlıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin son derece önem kazandığı günümüz açısından Almanya’daki Türk göçmen kadınların çalışma yaşamına girişte karşılaştıkları sorunların ve bu sorunları etkileyen faktörlerin belirlenmesine dönük ölçme araçlarının geliştirilmemiş olması önemli bir eksiklik. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla literatür taramasına dayalı olarak Gökçek Karaca ve Karaca tarafından “Göç Beklentisi Ölçeği” (GBÖ) ve “Çalışma Yaşamına Katılıma Yönelik Tutum Ölçeği” (ÇYKYTÖ) geliştirilmiştir. Araştırma verileri, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak araştırmacılar tarafından geliştirilen bu iki ölçek ile toplanmıştır.

3 Bulgular ve Yorumlar

3.1 Almanya'daki Türk göçmen kadınların İşçileşme Süreci

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların meslek, mesleki kıdemleri (hizmet süreleri), ücret karşılıklı çalışmaya Almanya'da başlayıp başlamama durumu, farklı işler yapma yapmama durumu, farklı işler yapma nedenleri, yapılan işi öğrenme biçimi, işsizlik deneyimi, iş bulma yöntemi, çalıştıkları işyerinde hizmet süresi, iş ve/veya işyeri değiştirip değiştirmeme durumu, sigortalı olarak çalışıp çalışmama durumu, sosyal yardım alıp almama durumu, sendikaya üye olup olmama durumu, ücret düzeyine ilişkin bulguları yorumlanmıştır.

3.1.1. İşçileşme Sürecinin Değerlendirilebilmesi Açısından Esas Alınan Ölçütler

Meslek

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların mesleğe göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Meslek	N	%
1) İşçi	250	43.90
2) Memur	29	5.10
3) Serbest Meslek	24	4.20
4) Esnaf	40	7.00
5) Ev Hanımı	219	38.40
6) İşsiz	8	1.40
Toplam	570	100

Tablo 2. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Mesleğe Göre Dağılımı

Tablo 26 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların %43.90'nın işçi, %38.40'nın ev hanımı, %'sinin esnaf, %5.10'unun memur, %4.20'sinin serbest meslek erbabı olduğu görülmektedir. Bu durum, araştırmaya dâhil edilen çalışan kadınların önemli bir çoğunluğunun (%49) bağımlı çalışan (işçi ve memur) olduğunu, buna karşın bağımsız çalışanların (serbest meslek erbabı ve esnaf) sayısının da azımsanmayacak oranda (11.20) olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırma bulgularına göre, Almanya'daki Türk göçmen kadınların önemli bir kısmının da (n=8) işsiz olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, araştırmaya dahil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların önemli bir kısmının (n=343) bağımlı veya bağımsız çalıştığını, çalışmayan 8 işçi de dahil önemli bir kısmının da çalışmadığını (n=227) ortaya koymaktadır.

Mesleki Kıdemleri (Hizmet Süreleri)

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların mesleki kıdemlerine göre dağılımı Tablo 3'te verilmiştir.

Mesleki Kıdem	N	%	
1) 0- 1 yıl	11	3.13	1.93
2) 1-5 yıl	158	45.02	27.72
3) 5-10 yıl	107	30.48	18.77
4) 10-15 yıl	44	12.54	7.72
5) 15 yıl ve üzeri	31	8.83	5.44
Toplam	351	100	61.58
6) Çalışmıyorum	219	38.42	
Toplam	570	100	

Tablo 3. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen 351 kadının yarısından fazlasının (%78.63) mesleki kıdem süresinin 10 yıldan daha düşük olduğu, 15 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip kadın sayısının ise azımsanmayacak oranda (%8.83) olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu durum da, Almanya'ya geliş tarihinde olduğu gibi, araştırmanın konusunu Almanya'ya göç eden kadınların çalışma yaşamına girişte karşılaştıkları sorunların oluşturmalarına bağlı olarak, göreceli olarak çalışmanın daha genç kadınlar üzerine odaklanmasından kaynaklanmaktadır.

Ücret Karşılığı Çalışmaya Almanya'da Başlayıp Başlama Durumu

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların ücret karşılıklı çalışmaya Almanya'da başlayıp başlamama durumuna göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

<i>Ücret Karşılığı Çalışmaya Almanya'da Başlama Durumu</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	
1) Evet	291	82.91	51.10
2) Hayır	60	17.09	43.30
Toplam	351	100	94.40
3) Çalışmıyorum	219	5.60	
Toplam	570	100	

Tablo 4. *Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Ücret Karşılığı Çalışmaya Almanya'da Başlayıp Başlamama Durumuna Göre Dağılımı*

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınlardan işsiz olduğunu ifade eden 8 kadın da dâhil çalışan 351 kadının çok büyük bir çoğunluğunun (%82.91) ücret karşılığı çalışmaya Almanya'da başladıkları, buna karşın %17.09'luk azımsanamayacak bir kesiminde ücret karşılığı çalışmaya Türkiye'de başladıkları görülmektedir.

Farklı İşler Yapıp Yapmama Durumu

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların farklı işler yapıp yapmama durumuna göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

<i>Farklı İşler Yapıp Yapmama Durumu</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	
1) Evet	142	40.46	24.91
2) Hayır	209	59.55	36.67
Toplam	351	100	61.58
3) Çalışmıyorum	219	38.42	
Toplam	570	100	

Tablo 5. *Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Farklı İşler Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı*

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden işsiz olduğunu ifade eden 8 kadın da dâhil çalışan 351 kadının yarısından fazlasının (%59.55), yaptıkları işin dışında farklı işler yapmadıkları, %40.46'sının ise yaptıklarının işin dışında farklı işleri tecrübe ettikleri görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen kadınların neredeyse yarıya yakının farklı işler tecrübe etmesi, onların iş ve işyeri değiştirme hareketliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Söz konusu durumun kadınların eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak yaptıkları işin niteliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Farklı İşler Yapma Nedenleri

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların farklı işler yapma nedenlerine göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

<i>Farklı İşler Yapma Nedenleri</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1) Ücret düşüklüğü ve yetersizliği	80	56.34
2) İşsizlik	11	7.74
3) İşyerinin kapanması	9	6.34
4) İşverenle anlaşamama	2	1.41
5) İşin zorluğu	7	4.93
6) Yer değişikliği	6	4.23
7) Dil sorunu	7	4.93
8) Diğer nedenler	9	6.34
7) Cevap Yok	11	7.74
Toplam	142	100

Tablo 6. *Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Farklı İşler Yapma Nedenlerine Göre Dağılımı*

Tablo 6'ya göre araştırmaya dâhil edilen ve farklı işler yaptığını ifade eden 142 kadının, farklı işler yapmalarının nedenlerine göre dağılımı incelendiğinde, daha çok ücret düşüklüğü ve yetersizliği nedeniyle (%56.34) farklı işler yaptıkları anlaşılmaktadır. Tablo 30'da görüleceği üzere, araştırmaya dahil edilen kadınların ücret düşüklüğü ve yetersizliğine ilaveten işsizlik, işyerinin kapanması, dil sorunu, işin zorluğu, yer değişikliği, işverenle anlaşamama ve diğer kişisel nedenlerle de farklı işler yaptıkları görülmektedir.

Yapılan İşi Öğrenme Biçimi

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların yaptıkları işi öğrenme biçimine göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

<i>Yaptıkları İşi Öğrenme Biçimi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	
1) Çalışma sırasında	276	78.63	48.42
2) Eğitimini alarak	75	21.37	13.16
Toplam	351	100	61.58
3) Çalışmıyorum	219	38.42	
Toplam	570	100	

Tablo 7. Almanya'daki Türk göçmen kadınların Yaptıkları İşi Öğrenme Biçimine Göre Dağılımı

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve işsiz olduğunu ifade eden 8 kadın da dahil çalışan 351 kadının büyük bir çoğunluğunun (%78.63), yaptıkları işi çalışma esnasında öğrendiği, buna karşın yaptıkları işin eğitimini alan kadınların sayısının da azımsanmayacak oranda (%21.37) olduğu görülmektedir.

İşsizlik Deneyimi

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların işsizlik deneyimine göre dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

<i>İşsizlik Deneyimi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	
1) Evet	177	50.43	31.05
2) Hayır	174	49.57	30.53
Toplam	351	100	61.58
3) Çalışmıyorum	219	38.42	
Toplam	570	100	

Tablo 8. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların İşsizlik Deneyimine Göre Dağılımı

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve işsiz olduğunu ifade eden 8 kadın da dahil çalışan 351 kadının işsizlik deneyimine sahip olup olmamalarına göre dağılımları incelendiğinde; hemen hemen yarısının (%50.43) bir yıldan kısa süreli ve bir yıldan uzun süreli işsizlik yaşadığı, %49.57'sinin ise hiç işsiz kalmadığı görülmektedir. Ancak kısa sürelerle işsiz kalanların sayısı (15), uzun süre işsiz kalanlara (152) göre daha yüksektir. İşsiz kalanların eğitim düzeylerinin düşüklüğü ve cinsiyetleri işsizlik sürelerini uzattığı ve tanıdıklarının az olması nedeniyle iş bulma imkânlarının kısıtlı olduğu tahmin edilmektedir. Zira Tablo 33'te de görülebileceği üzere, araştırmaya dâhil edilen kadınların çok büyük bir çoğunluğunun çalıştıkları işleri, tanıdıkları aracılığıyla buldukları görülmektedir.

İş Bulma Yöntemi

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların çalıştıkları işi bulma yöntemine göre dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

<i>İş Bulma Yöntemi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1) Bizzat başvuru ile	50	14.25
2) Tanıdık vasıtasıyla	206	58.70
3) İş Bulma Kurumu vasıtasıyla	21	5.98
4) İşyerinin aileye ait oluşu	13	3.70
5) İş ilanları yoluyla	19	5.41
6) Sınav yoluyla	3	.85
7) Staj vasıtasıyla	2	.57
8) Cevap yok	37	10.54
Toplam	351	100

Tablo 9. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Çalıştıkları İş Bulma Yöntemi Göre Dağılımı

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve işsiz olduğunu ifade eden 8 kadın da dahil çalışan 351 kadının yarısından fazlasının (%58.70), tanıdıkları vasıtasıyla, %14.75'inin bizzat başvuruyla,

%5.98'inin İş Bulma Kurumu vasıtasıyla, %5.41'inin iş ilanları yoluyla iş bulduğu görülmektedir. Küçük bir oran (%1.42) olmakla birlikte sınav ve staj yoluyla işe yerleşenlere de rastlanmaktadır.

Çalıştıkları İşyerindeki Hizmet Süresi

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların çalıştıkları işyerindeki hizmet süresine göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Çalıştıkları İşyerindeki Hizmet Süresi	N	%
1) 1 yıldan daha kısa süreli	20	5.70
2) 1-5 yıl	137	39.03
3) 6-10 yıl	110	31.34
4) 11-15 yıl	39	11.11
5) 15 yıldan daha uzun süreli	45	12.82
Toplam	351	100

Tablo 10. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Çalıştıkları İşyerindeki Hizmet Süresine Göre Dağılımı

Tablo 10 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden 351 kadının çok büyük bir çoğunluğunun (%76.07) çalıştıkları işyerindeki hizmet süresinin 10 yıldan daha düşük olduğu ve 10 yıldan daha düşük hizmet süresine sahip olanların yaklaşık olarak yarısını 5 yıl ve 5 yıldan daha düşük hizmet süresine sahip olanların oluşturduğu, 10 yıl ve üzerinde hizmet süresine sahip kadın sayısının ise azımsanmayacak oranda (%23.93) olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu durum da, Almanya'ya geliş tarihinde olduğu gibi, araştırmanın konusunu Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden kadınların çalışma yaşamına girişte karşılaştıkları sorunların oluşturmalarına bağlı olarak, görece olarak çalışmanın daha genç kadınlar üzerine odaklanmasından kaynaklanmaktadır.

İş ve/veya İşyeri Değiştirip Değiştirmeme Durumu

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların iş ve/veya işyeri değiştirip değiştirmeme durumuna göre dağılımı Tablo 11'de verilmiştir.

İş ve/veya İşyeri Değiştirip Değiştirmeme Durumu	N	%
1) Evet	185	52.71
2) Hayır	158	45.01
3) Cevap Yok	8	2.28
Toplam	351	100

Tablo 11. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların İş ve/veya İşyeri Değiştirip Değiştirmeme Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 11 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden 351 kadının yarısından fazlasının çalıştıkları iş ve/veya işyerini değiştirip değiştirmedikleri sorusuna “evet” cevabı verdikleri, buna karşın azımsanmayacak bir oranının da (%45.01) “hayır” cevabı verdikleri görülmektedir. Bu durum, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınlardan çalışanların önemli bir çoğunluğunun çalıştıkları iş ve/veya işyerini değiştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınlardan iş ve/veya işyeri değiştirdiğini ifade edenlerin iş ve/veya işyeri değiştirme sıklıklarına göre dağılımı Tablo 12'de gösterilmiştir.

İş ve/veya İşyeri Değiştirme Sıklıkları	N	%
1) 1	15	8.10
2) 2	67	36.22
3) 3	37	20.00
4) 4	33	17.84
5) 5	12	6.49
6) 5'den fazla	21	11.35
Toplam	185	100

Tablo 12. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların İş ve/veya İşyeri Değiştirme Sıklıklarına Göre Dağılımı

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve iş ve/veya işyeri değiştirdiğini ifade eden kadınların çok büyük bir çoğunluğunun (%91.90) iki ve daha fazla sıklıkta ve hatta %35.68'inin ise dört ve

daha fazla sıklıkta değiştirdiği görülmektedir. Bu sonuç, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların iş ve/veya işyeri değiştirme sıklıklarının yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer göçmen işçiler gibi Almanya'daki Türk göçmen kadınların çalışma yaşamında karşılaştığı önemli sorunlardan biri, iş veya işyeri değiştirme zorunluluğudur. Araştırmaya dâhil edilen kadın işçilerinden sadece %8.10'unun (15) hep aynı iş ve/veya işyerinde çalışması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

İşyeri değiştirme sayısı bakımından en uç örneği 7 işyeri değiştirdiğini belirten 5 kişi oluşturmaktadır. Beşten fazla işyeri değiştirdiğini söyleyen 14 kişinin büyük çoğunluğu 6 işyeri değiştirmiştir.

Türk göçmen işçilerin sıklıkla işyeri değiştirmek zorunda kalmaları, çalıştıkları işyerlerindeki hizmet sürelerinin kısa oluşu ile de desteklenmektedir. Nitekim Tablo 34'de görülebileceği üzere araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden kadınların %76.07'si (n=267) çalıştıkları iş ve/veya işyerinde en fazla 10 yıllık hizmet süresine sahipken, %23.93'ü (n=84) ise 10 yıl ve üzerinde hizmet süresine sahiptir. Bu sonuç da, hemen hemen her göçmen işçinin sıklıkla iş ve işyeri değiştirdiğini göstermektedir. Bu durum, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden kadınların iş güvencesi ve sosyo-ekonomik güvencelerden yoksun olmaları ile açıklanabilir.

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınlardan iş ve/veya işyeri değiştirdiğini ifade eden ve yukarıda iş ve/veya işyeri değiştirme sıklıkları verilen kadınların iş ve/veya işyeri değiştirme nedenlerine göre dağılımı ise Tablo 13'te verilmiştir.

<i>İş ve/veya İşyeri Değiştirme Nedenleri</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1) Ücret düşüklüğü ve yetersizliği	95	51.35
2) İşten çıkarılma	20	10.81
3) İşyerinin devri, iflası ya da kapanması	9	4.86
4) İşveren ya da arkadaşlarla anlaşamama	5	2.70
5) İşin zorluğu	15	8.11
6) Yer değişikliği	9	4.86
7) Dil sorunu	10	5.41
8) Diğer nedenler (emeklilik, ulaşım zorlukları, sağlık sorunları, işten duyulan memnuniyetsizlik, kendini geliştirme isteği, daha iyi iş bulma isteği)	11	5.95
7) Cevap Yok	11	5.95
Toplam	185	100

Tablo 13. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların İş ve/veya İşyeri Değiştirme Nedenlerine Göre Dağılımı

Tablo 13'e göre araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve iş ve/veya işyeri değiştirdiğini ifade eden 185 kadının hemen hemen yarısının (%51.35) ücret düşüklüğü ve yetersizliği nedeniyle çalıştıkları iş ve/veya işyerini değiştirdikleri, bunun dışında işten çıkarılma, işyerinin devri, iflası ya da kapanması, işveren ya da arkadaşlarla anlaşamama, işin zorluğu, yer değişikliği, dil sorunu, emeklilik, ulaşım zorlukları, sağlık sorunları, işten duyulan memnuniyetsizlik, kendini geliştirme isteği ve daha iyi iş bulma isteği gibi durumların da iş ve/veya işyeri değiştirme bakımından önemli nedenler olduğu görülmektedir.

Tablo 6 ve Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve iş ve/veya işyeri değiştirdiğini ifade eden 185 kadının, 43'ünün işini değiştirmeksizin farklı işyerlerinde çalıştıkları, buna karşın 142 kadının farklı işler yapmak üzere işyerlerini değiştirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Farklı işler yaptığını ifade eden 142 kadının, farklı işler yapmalarının nedenlerine göre dağılımı incelendiğinde, daha çok ücret düşüklüğü ve yetersizliği nedeniyle (%56.34) farklı işler yaptıkları anlaşılmaktadır. Daha önce değinildiği üzere, araştırmaya dahil edilen kadınların ücret düşüklüğü ve yetersizliğine ilaveten işsizlik, işyerinin kapanması, dil sorunu, işin zorluğu, yer değişikliği, işverenle anlaşamama ve diğer kişisel nedenlerle de farklı işler yaptıkları görülmektedir.

Sigortalı Olarak Çalışıp Çalışmama Durumu

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların sigortalı olarak çalışıp çalışmama durumuna göre dağılımı Tablo 14'te verilmiştir.

<i>Sigortalı Olarak Çalışıp Çalışmama Durumu</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1) Evet	323	92.02
2) Cevap Yok	28	7.98
Toplam	351	100

Tablo 14. Almanya'daki Türk göçmen kadınların Sigortalı Olarak Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden 351 kadının hemen hemen tamamına yakınının (%92.02) sigortalı olarak çalıştığı, sigortasız çalıştığını ifade eden kadına hiç rastlanmadığı görülmektedir. Bu durum, Almanya'da çalışma ilişkileri sisteminin güçlü bir yapıya sahip olması ile açıklanabilir.

Sosyal Yardım Alıp Almama Durumu

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların sosyal yardım alıp almama durumuna göre dağılımı Tablo 15'te verilmiştir.

Sosyal Yardım Alıp Almama Durumu	N	%
1) Evet	98	17.20
2) Hayır	422	74.00
6) Cevap yok	50	8.80
Toplam	570	100

Tablo 15. Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Sosyal Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 15 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların çok büyük bir çoğunluğunun (%74) sosyal yardım almadıklarını beyan ettikleri, buna karşın sosyal yardım alan kadınların sayısının da azımsanmayacak oranda (%17.20) olduğu görülmektedir. Sosyal yardım alanların oranının belirtilen rakamın çok üzerinde olabileceği tahmin edilmektedir. Zira kadınların sosyal yardım aldıklarını beyan etmede güçlük çektikleri gözlemlenmiştir.

Sendikaya Üye Olup Olmama Durumu

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların sendikaya üye olup olmama durumuna göre dağılımı Tablo 16'da verilmiştir.

Sendikaya Üye Olup Olmama Durumu	N	%
1) Sendikaya Üye Olanlar	78	22.22
2) Sendikaya Üye Olmayanlar	234	66.67
6) Cevap yok	39	11.11
Toplam	351	100

Tablo 16. Almanya'daki Çalışan Türk Göçmen Kadınların Sendikaya Üye Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 16 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden 351 kadının önemli bir çoğunluğunun (%66.67) sendika üyesi olmadığı, buna karşın sendikaya üye olan kadınların sayısının da azımsanmayacak oranda (%22.22) olduğu görülmektedir. Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden çalışan kadınların işçi sendikalarına üye olmamaları/olamamaları, tüm göçmen işçiler açısından olduğu gibi Almanya'daki göçmen işçilerinin sorunlarının da sendikalar tarafından yeterince benimsenmemesi ve göçmen işçilerin işçi sendikalarının ilgi alanı dışında kalması ile açıklanabilir (Gökçek Karaca, 2005).

Göçmen işçilerin yurt dışında olmaları dolayısıyla göç veren ülkedeki sendikaların onlara ulaşma zorlukları ve hizmet verme konusunda yaşanan güçlükler, göçmen işçilerin sendikalara katılımının teşvik edilmesini zorlaştırmaktadır. Aynı şekilde göçmen işçilerin çeşitli sektörlerde, farklı işverenler için çalışmaları, dil ve kültür sorunları da göç alan ülkedeki sendikaların göçmen işçilere temasa geçebilmesini güçleştirerek onların sendikalara katılımının teşvik edilmesini zorlaştırmaktadır (Erkul, 1965, 146-148). Göçmen işçilerin genellikle iyi bir eğitim almamış olmaları, sendikalar konusunda bilgi sahibi olmamaları, sendikaya üye olmalarının gerekli olduğuna inanmamaları gibi nedenler de göçmen işçilerin sendikalara katılımının teşvik edilmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle göçmen işçilerin düzensiz bir durumda olmaları halinde ise, göçmen işçilerin sendikalara katılımının teşvik edilmesi daha da zorlaşmaktadır. Ayrıca göç alan ülkelerde sendikalara katılımı engellemek amacıyla izlenen kısıtlayıcı politikalar ve uygulamalar, işverenler tarafından yapılan yoğun baskılar da, büyük miktarlarda göç maliyetlerine katlanmak zorunda kalan göçmen işçileri, işlerini kaybetme korkusuyla sendikalara katılma konusunda son derece kısıtlı bir hareket alanı bırakmaktadır. Aynı zamanda sınırlı kaynaklara sahip olan sendikalar da üyelerinin göçmen işçilere yönelik hizmetlerin genişletilmesinden duydukları rahatsızlık nedeniyle göçmen işçilerle sınırlı düzeyde ilişki kurabilmektedirler.

Ücret Düzeyi

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınlardan çalışanların ücret düzeyine göre dağılımı Tablo 17'de verilmiştir.

<i>Ücret Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1) 1.800 €* ve altı	300	85.47
2) 1.801-3000 €	45	12.82
3) 3.001 € ve üzeri	6	1.71
Toplam	351	100

Tablo 17. *Almanya'daki Türk göçmen kadınlardan Çalışanların Ücret Düzeyine Göre Dağılımı*

* Almanya'da asgari ücret uygulamasına dahil edilen işkolları dikkate alınarak, ortalama saatlik asgari ücretin 8 € olduğundan hareketle, tam süreli çalışan işçinin aylık olarak 1800 € ücret alacağı varsayılmıştır.

Tablo 17 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya göç eden ve çalıştığını ifade eden 351 kadından, elde ettikleri ücretin miktarını beyan edenlerin önemli bir çoğunluğunun, ücret gelirinin asgari ücret düzeyinde olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi 3001 €'nin üzerinde olan 6 kişiden 4'ünün işyeri sahibi oldukları saptanmıştır.

3.1.2. İşçileşme Sürecinin Değerlendirilmesi

Yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde Almanya'daki Türk göçmen kadınların işçileşme sürecine ilişkin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Katılımcıların çoğu ilk iş hayatına Almanya'da başlamıştır.
- Sadece 142 katılımcı ilk işinin ve şu anki işinin dışında Almanya'da farklı işlerde çalışmıştır.
- 271 katılımcı şu an çalıştığı işinden önce iş arayıp bulamadığı dönemler olmamıştır.
- Yaklaşık 200 katılımcı herhangi bir sigortaya sahip değildir.
- Sigortaya sahip olmayan katılımcıların sadece 98'i sosyal yardım almaktadır.
- Katılımcıların büyük bir çoğunluğu sendikaya üyedir. Aynı zamanda 273 katılımcı sendikaya üye olmanın gerekli olduğunu savunmaktadır.
- Katılımcıların çoğu Türkiye'de bıraktıkları yerden eğitimlerine devam etmek istememektedirler.

3.2 Gelecek Beklentisi

3.2.1. Göçten Beklentiler

Araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların göçe ilişkin beklenti düzeylerine ait betimsel istatistikler ise, Tablo 18'de verilmiştir.

<i>Göçe İlişkin Beklenti Düzeyi</i>	<i>Ort.</i>	<i>Mod</i>
1. <i>Almanya'da Türkiye'ye göre beni daha iyi bir geleceğin beklediğine inanıyorum.</i>	3.00	2.00
2. <i>Almanya'da Türkiye'ye göre daha iyi bir iş bulabileceğimi düşünüyorum.</i>	3.00	2.00
3. <i>Almanya'da işim çok iyi olmasa da, Türkiye'ye göre daha yüksek ücret alacağımı düşünüyorum.</i>	4.00	4.00
4. <i>Almanya'da ne iş yaparsam yapayım sosyal haklarımın korunacağına inanıyorum.</i>	4.00	4.00
5. <i>Almanya'da siyasal haklarımın kısıtlanmayacağına inanıyorum.</i>	3.00	4.00
6. <i>Almanya'da hiç çalışsam bile maddi açıdan bir yoksunluk yaşayacağımı düşünmüyorum.</i>	4.00	4.00
7. <i>Almanya'daki yaşam olanakları beni cezbediyor.</i>	3.00	2.00
8. <i>Almanya'daki çalışma koşulları beni cezbediyor.</i>	3.00	2.00
9. <i>Almanya'daki istikrar ortamı beni cezbediyor.</i>	3.00	2.00
10. <i>Almanya'daki çalışma olanakları beni cezbediyor.</i>	3.00	2.00
11. <i>Almanya'da mesleki terfi ve liyakat bakımından ayrımcılığa maruz kalmayacağımı düşünüyorum.</i>	3.00	1.00

Tablo 18. *Almanya'daki Türk Göçmen Kadınların Göçe İlişkin Beklenti Düzeyleri*

Tablo 18'de görülebileceği üzere, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların göçe ilişkin beklenti ifadelerine katılma düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların Almanya'ya göç etmelerinde, Türkiye'ye göre Almanya'nın çekiciliğinin ve Almanya'nın sosyal, ekonomik ve siyasal haklar bakımından gelişmişliğinin çok etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuca göre, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların göç kararı almalarında kendilerinin belirleyici olmadığı ve evliliğin doğal bir sonucu olarak Almanya'ya göç etmek zorunda kaldıkları söylenebilir.

Tablo 18’de görülebileceği üzere, araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınların göçe ilişkin beklenti ifadelerinden görece olarak en çok katıldıkları üç ifade sırasıyla şunlardır:

- “Almanya’da ne iş yaparsam yapayım sosyal haklarımın korunacağına inanıyorum”
- “Almanya’da işim çok iyi olmasa da, Türkiye’ye göre daha yüksek ücret alacağımı düşünüyorum”
- “Almanya’da hiç çalışmasam bile maddi açıdan bir yoksunluk yaşayacağımı düşünmüyorum”.

Yine Tablo 45’de görülebileceği üzere, araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınların göçe ilişkin beklenti ifadelerinden görece olarak en az katıldıkları üç algı ifadesi ise sırasıyla şunlardır:

- “Almanya’da mesleki terfi ve liyakat bakımından ayırımcılığa maruz kalmayacağımı düşünüyorum.”
- “Almanya’daki çalışma koşulları beni cezbediyor”
- “Almanya’daki çalışma olanakları beni cezbediyor”.

Tablo 18’de de görülebileceği üzere, araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınların gerek “Türkiye ile Karşılaştırıldığında Almanya’yı Çekici Kılan Nedenlere” ve gerekse de “Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Haklar Bakımından Almanya’nın Gelişmişliğine” yönelik beklenti ifadelerine katılma düzeyleri düşüktür. Böyle olmakla birlikte araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınların “Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Haklar Bakımından Almanya’nın Gelişmişliğine” yönelik beklenti ifadelerine katılma düzeyleri “Türkiye ile Karşılaştırıldığında Almanya’yı Çekici Kılan Nedenlere” yönelik beklenti ifadelerine katılma düzeylerinden daha yüksektir.

3.2.2. Gelecek Beklentisi

Araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınların geleceğe güvenle bakıp bakmama durumuna göre dağılımı Tablo 19’da verilmiştir.

<i>Geleceğe Güvenle Bakıp Bakmama Durumu</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1) Geleceğe güvenle bakanlar	313	54.90
2) Geleceğe güvenle bakmayanlar	244	42.80
6) Cevap yok	13	2.30
Toplam	570	100

Tablo 19. Almanya’daki Türk Göçmen Kadınların Geleceğe Güvenle Bakıp Bakmama Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 19 incelendiğinde, araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınların yarıdan fazlasının (%54.90) geleceğe güvenle baktığı, buna karşın %42.80’inin ise geleceğe güvenle bakmadıkları görülmektedir. Bu durum, Almanya’ya evlilik yoluyla göç eden kadınların önemli bir kısmının gelecekte endişeli olduğunu ortaya koymaktadır.

4 Sonuç

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya dâhil edilen Almanya’daki Türk göçmen kadınlar işçileşme süreci açısından şu özellikleri göstermektedir:

- Araştırmaya dâhil edilen kadınların önemli bir çoğunluğu (%49) bağımlı çalışandır (işçi ve memur). Buna karşın bağımsız çalışanların (serbest meslek erbabı ve esnaf) sayısı da azımsanmayacak orandadır (11.20). Ayrıca araştırma bulgularına göre, Almanya’daki Türk göçmen kadınların önemli bir kısmının da işsiz olduğu ve daha çok kendilerini ev hanımı olarak ifade ettiği görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen işsiz olduğunu ifade eden 8 kadın da dahil çalışan 351 kadının çok büyük bir çoğunluğunun (%78.63) mesleki kıdem süresinin 10 yıldan daha düşük olduğu, 15 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip kadın sayısının ise azımsanmayacak oranda (%8.83) olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının çok büyük bir çoğunluğunun (%82.91) ücret karşılığı çalışmaya Almanya’da başladıkları, buna karşın %17.09’luk azımsanmayacak bir kesiminde ücret karşılığı çalışmaya Türkiye’de başladıkları görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının yarısından fazlasının (%59.55), yaptıkları işin dışında farklı işler yapmadıkları, %40.46’sının ise yaptıkları işin dışında farklı işleri tecrübe ettikleri görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen ve farklı işler yaptığını ifade eden 142 kadının, daha çok ücret düşüklüğü ve yetersizliği nedeniyle (%56.34) farklı işler yaptıkları saptanmıştır. Ayrıca ücret düşüklüğü ve yetersizliğine ilaveten Almanya’daki Türk göçmen kadınların işsizlik, işyerinin kapanması, dil sorunu, işin zorluğu, yer değişikliği, işverenle anlaşamama ve diğer kişisel nedenlerle de farklı işler yaptıkları görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının büyük bir çoğunluğunun (%78.63), yaptıkları işi çalışma esnasında öğrendiği, buna karşın yaptıkları işin eğitimini alan kadınların sayısının da azımsanmayacak oranda (%21.37) olduğu görülmektedir.

- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının hemen hemen yarısının (%50.43) bir yıldan kısa süreli ve bir yıldan uzun süreli işsizlik yaşadığı, %49.57'sinin ise hiç işsiz kalmadığı görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının yarısından fazlasının (%58.70), tanıdıkları vasıtasıyla, %14.75'inin bizzat başvuruyla, %5.98'inin İş Bulma Kurumu vasıtasıyla, %5.41'inin iş ilanları yoluyla iş bulduğu görülmektedir. Küçük bir oran (%1.42) olmakla birlikte, Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden kadınlardan sınav ve staj yoluyla işe yerleşenlere de rastlanmaktadır.
- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının çok büyük bir çoğunluğunun (%76.07) çalıştıkları işyerindeki hizmet süresinin 10 yıldan daha düşük olduğu ve 10 yıldan daha düşük hizmet süresine sahip olanların yaklaşık olarak yarısını 5 yıl ve 5 yıldan daha düşük hizmet süresine sahip olanların oluşturduğu, 10 yıl ve üzerinde hizmet süresine sahip kadın sayısının ise azımsanmayacak oranda (%23.93) olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen kadınlardan çalışanların önemli bir çoğunluğunun iş ve/veya işyeri değiştirme sıklıklarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Diğer göçmen işçiler gibi Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden kadın göçmen işçilerin de çalışma yaşamında karşılaştığı önemli sorunlardan biri, iş ve/veya işyeri değiştirme zorunluluğudur. Araştırmaya dâhil edilen kadın işçilerinden sadece %8.10'unun (15) hep aynı iş ve/veya işyerinde çalışması bu durumu kanıtlar niteliktedir.
- Araştırmaya dâhil edilen iş ve/veya işyeri değiştirdiğini ifade eden 185 kadının hemen hemen yarısının (%51.35) ücret düşüklüğü ve yetersizliği nedeniyle çalıştıkları iş ve/veya işyerini değiştirdikleri, bunun dışında işten çıkarılma, işyerinin devri, iflası ya da kapanması, işveren ya da arkadaşlarla anlaşamama, işin zorluğu, yer değişikliği, dil sorunu, emeklilik, ulaşım zorlukları, sağlık sorunları, işten duyulan memnuniyetsizlik, kendini geliştirme isteği ve daha iyi iş bulma isteği gibi durumların da iş ve/veya işyeri değiştirme bakımından önemli nedenler olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen çalıştığını ifade eden 351 kadının hemen hemen tamamına yakınının (%92.02) sigortalı olarak çalıştığı, sigortasız çalıştığını ifade eden kadına hiç rastlanmadığı görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen kadınların çok büyük bir çoğunluğunun (%74) sosyal yardım almadıklarını beyan ettikleri, buna karşın sosyal yardım alan kadınların sayısının da azımsanmayacak oranda (%17.20) olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen çalıştığını ifade eden 351 kadının önemli bir çoğunluğunun (%66.67) sendika üyesi olmadığı, buna karşın sendikaya üye olan kadınların sayısının da azımsanmayacak oranda (%22.22) olduğu görülmektedir.
- Araştırmaya dâhil edilen 351 çalışan kadının çok büyük bir çoğunluğunun, ücret gelirin asgari ücret düzeyinde olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya dâhil edilen Almanya'daki Türk göçmen kadınların, yarısından fazlasının (%54.90) geleceğe güvenle baktığı, buna karşın %42.80'inin ise geleceğe güvenle bakmadıkları; göçe ilişkin beklenti ifadelerine katılma düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu, araştırmaya dâhil edilen Almanya'ya evlilik yoluyla göç eden kadınların Almanya'ya göç etmelerinde, Türkiye'ye göre Almanya'nın çekiciliğinin ve Almanya'nın sosyal, ekonomik ve siyasal haklar bakımından gelişmişliğinin çok etkili olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar Almanya'daki Türk göçmen kadınların ev kadınlığını meslek olarak görmeme eğiliminin ve algısının sürekliliğine işaret etmektedir. Çalıştığını belirten kadınlara ilişkin veriler, göçmen kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunları ve işçileşme süreçlerinde enformel ilişki ağlarının etkinliğini ortaya koymaktadır. Zira işçi olduklarını belirten kadınlar büyük oranda farklı işleri de tecrübe etmişler ve iş değişikliğinin gerekçesi olarak ücret düşüklüğü ve yetersizliğine işaret etmişlerdir. Buna ek olarak, kadınların iş bulma süreçlerinde en etkili aracın İş Bulma Kurumu, staj ya da sınavdan ziyade tanıdıkları olduğu da görülmektedir. Formel yapıdaki yetersizliğin bir sonucu olarak bu kadınların çoğu düşük ücretlerle çalışmakta ve herhangi bir sosyal yardım almamaktadır. Kadınların işçileşme süreçlerinde karşılaştıkları tüm bu sorunlara rağmen, önemli bir kısmı sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Fakat sosyal güvencenin varlığı, kadınların ekonomik durumlarına ilişkin olumsuz değerlendirme yapmalarına ve geleceğe yönelik güvensiz bir bakış taşımalarına engel olamamıştır.

Kaynakça

- Burda, M. (1995). Migration and the Option Value of Waiting. CEPR Discussion Paper, No.1229.
- Coppel, J. D., J-C and Visco, I. (2001), Trends in Immigration and Economic Consequences, OECD Economics Department Working Papers No:284, Web: <http://www.oecd.org/dataoecd/29/30/1891411.pdf> (Erişim Tarihi: 15.11.2007).
- Gençler, 2002. Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, TÜHİS Yayınları, 17 (3), 28-46.
- Gençler, 2004. Avrupa Birliği'nin Göç Politikası, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 49, 173-197.
- <http://iudergi.com/index.php/sosyalsiyaset/article/viewFile/461/416>
- International Migration Outlook, 2013. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2013_migr_outlook-2013-en#page1
- İçduygu, 2009. International Migration and Human Development in Turkey, Human Development Research Paper 2009/52. http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdrp_2009_52.pdf
- The Migration and Remittances Factbook, World Bank, 2011. <http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf>
- Suğanlı, Mehmet (2003). Almanya'da Yaşayan ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında Hesabı Bulunan Türklerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve İşçi Dövizleri, Ankara: TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi.
- Vishwanath, T. (1991). Information Flow, Job Search and Migration. Journal of Development Economics, Vol.36, No.2.
- Visco, I. (2000). Immigration, Development and the Labour Market. Migration:Scenarios for The 21st Century (International Conference), Rome, 12-14 July, Web: <http://www.oecd.org/pdf/M000080000/M00008031.pdf> (Erişim Tarihi: 2.03.2003).
- Werner, H. (1994). Regional Economic Integration and Migration: The European Case. The Annals of The American Academy of Political and Social Sciences, Volume 534, 147-164.
- Werner H, 1996. Regional Economic Integration and Migration: The European Case. *The Annals of The American Academy of Political and Social Sciences*, Vol. 534, 147-164.